

Trávníček, Jiří

[Pešat, Zdeněk. *Dialogy s poezií*]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1987, vol. 36, iss. D34, pp. 121-123

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107831>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ním textovým pramenům a z vysvětlivek k přílohám a konečně z pečlivého rejstříku citovaných a připomínaných míst z bible a z ostatních pramenů.

V předmluvě hodnotí editor souboru J. Daňhelka takzvané Husovy drobné spisy české, které jsou v podstatě vizitkou Husovy spisovatelské činnosti, ukazující jeho pravé místo v dějinách české literatury: jsou to traktáty, sentence, úvahy i písně, které jej řadí mezi výrazné literární činitele a tvůrce. Edičně jde především o Výklad písníček Šalomúnových, které mnozí husovští badatelé vyřadili ze souboru Husových děl, ale s reovakácí na tzv. starý seznam knihovny Národního muzea v Praze, jehož věrohodnost není v souvislosti s touto památkou nijak popřena, je v souboru prací ponechán na prvním místě. Větší zrcadlo hříšníka, náboženskomorální traktát, který je tu vydán jako druhý spis souboru, je zcela jistým Husovým dílem, stejně tak jako další dílo, tzv. Menší zrcadlo hříšníka, jež zpracovává dané téma metodou blízkou předkládání. Jako čtvrté dílo je tu zařazen Provázek třípramenný, úvahově výchovný traktát pokoušející se o systematický přístup, jak zachránit věčičio před zatracením. Za stylisticky nejpracovanější Husův spis je považováno dílo všeobecně známé jako Dcerka, ale v rukopisech zvané O poznání cesty pravé, v nové době zřejmě ze všech Husových drobných spisů nejvíce vydávané. Edičně tu předchází Knížkám o svatokupectví a české verzi díla o šesti bludiech, na které pak navazuje výchovné populární traktát O manželství.

Po těchto spisech následuje vydání jediného polemického českého Husova traktátu zvaného Knížky proti knězi kuchmistroví, načež již následují díla náboženskovzdělávací povahy. V jejich čele stojí práce zvané Abeceda, která je jakýmsi protějškem jeho latinského díla (pověstně jen mu připisovaného) Orthographia bohemica; pak následují již spisy vyslovené náboženskopopulární. Především je to Husův Katechismus, dále Jádro učení křesťanského, spis O hříše, O vše a malé spisy Devět kusuov zlatých a Mravní průpovědi. Závěr souboru textů tvoří písně.

V předmluvě k vlastní edici je podána nejen stručná charakteristika všech uvedených děl, která se tu vydávají, nýbrž i jejich dosavadní hodnocení dřívějšími editory nebo badateli o Husových pracích, zejména V. Flajšhansem (Literární činnost M. J. Husi, Praha 1900) a F. M. Bartošem (Literární činnost M. J. Husi, Praha 1948). Dále jsou uvedeny všechny rukopisy vydávaných děl a také jejich edice. Při uvádění institucí, v nichž se rukopisy chovají, není však vždy dodržena přesnost jejich úředních názvů; tak např. v Třeboni jde o Státní oblastní archiv (s. 42), v Brně o Státní vědeckou knihovnu (s. 43); daleko větší potíže nastávají při uvádění názvů knihoven v zahraničí; zde by měla být uvedena nynější úřední pojmenování německá, nikoli jejich ne vždy přesné překlady do češtiny, nebo by německé názvy měly být uvedeny alespoň v závorkách (např. u ústavů ve Vídni, v Neustadt an der Aisch — s. 43, v Budyšině, ve Stuttgartě — s. 43, v Mnichově — s. 39, v Žitavě). Chybně je uvedeno i jméno významného badatele v oboru staročeských textů Julia Feifalika (s. 29).

Z dochovaných textů vybral editor ty nejlepší; pod čarou jsou pak informace o poměru otištěného textu k jeho podobě v rukopise nebo v starém tisku, který byl vzat za základ edice; nutné emendace jsou kriticky zdůvodněny. Různočtení z ostatních pramenů, v nichž jsou jednotlivé zde vydané Husovy spisy dochovány, jsou uváděna jen tehdy, nejde-li jen o rozdíl formální nebo mají-li pro text a jeho smysl podstatný význam.

Ve věcném komentáři jsou uvedeny všechny marginálně základních textových pramenů podle praxe zavedené v prvním svazku českých Husových spisů — i přes výhrady A. Vidmanové (LF 100, 1977, s. 54). Velmi cenný je rovněž soupis užitých pramenů a základní literatury — až na výhrady uvedené výše.

Jan Skutil

Zdeněk Pešat: Dialogy s poezií. Edice Kritické rozhledy, velká řada, Československý spisovatel, Praha 1985, 224 s.

Zdeněk Pešat patří svým dlouholetým zájmem o moderní českou poezii k jejím nejzasvěcenějším vykladačům; jeho studie a glosy našly publikační uplatnění např. ve sb. *Struktura a smysl literárního díla* (1966), v popularizační knize *Jak číst poezii* (1963¹;

1969²) nebo jako knižní doslovy, průběžně se objevují i v časopise Česká literatura. Dialogy s poezií představují vývojový souhrn 13 autorových studií z let 1959 až po současnost, z nichž 4 jsou psány přímo pro publikaci, ostatní — dříve již otištěné — doznaly značného přepracování, věcného, proporčního a stylistického.

V první části, nazvané Osobnosti, věnuje autor uceleným monografickým způsobem pozornost jednotlivým tvůrcům nebo jejich dílčím obdobím. Karel Hlaváček je představen — v souladu s koncepcí Soldanovou a Saldovou — jako nejryzejší typ české dekadence, a to především proto, že autorova krátká dráha vyvrcholila právě v období kulminace tohoto směru a dobového pocitu. Pešat si nadto všímá protikladností v Hlaváčkově poezii před — dekadentní a v básních z pozůstalosti na jedné straně a dekadentní poezie na straně druhé. Poezie S. K. Neumanna je sledována vývojově a v typologických proměnách, od anarchistických a symbolistních počátků až po naturalistickou sbírku Kniha lesů, vod a strání. V ucelených studiích o poezii F. Halase Pešat objevuje šest vývojových období, jež charakterizuje jako směřování k básnickové výrazové úspornosti. V studii seifertovské sáhl Pešat k rozhrančení na čtyři autorovy poetiky (proletářský básník, poetista, melodik, reflexivní básník), které se snaží postihnout v jejich vnitřním kontextu i ve vývojových proměnách. Poněkud nelogické je připojení subkapitoly o sbírce Deštník z Piccadilly, jež by si zasloužila být věleněna do poslední Seifertovy poetiky; oproštění od stylizující poetizace, které autor ve sbírce nachází, považujeme za průkaznější sledovat na pozadí Seifertova období 60. let (při vědomí výrobních lhůt knih nemůžeme autorovi vytýkat, že neinterpretuje Seifertovy sbírky z let 1981 a 1983).

V druhé části, Souvislostech, se Pešat představuje jako komparatista. Sleduje typologické vztahy mezi českou a slovenskou poezií 20. let, přičemž zdůvodňuje, proč slovenská literární struktura byla připravena přijmout podněty české lyriky s časovým posunem. Za zlomové „katalyzátory“ vývoje k poetismu považuje Smrekovu sbírku Cválažuce dni a Novomeského neřeďu. Rozsáhle stať o Apollinairově Pásmu a dvou fázích české polytematické poezie rovněž vysvětluje okolnosti a předpoklady, proč zlomová skladba 20. století byla tak bouřlivě přijata (a přivlastněna) českým literárním kontextem a jako metoda transformována do poetik několika básníků. Pro první fázi „pásmové poezie“ nachází Pešat nejčistší projev ve Wolkrově Svatém kopečku a pro druhou (syntetickou) v Nezvalově sb. Akrobat, Závadově Panychidě a Bieblově Novém Ikarovi. Další studie si všímá sémantiky Apollinairových a Cendrarsových poem a autor zde zdůvodňuje dobovou specifikou Apollinairova Pásma (především ve stírání druhového a žánrového povědomí) ve srovnání s časově i tvárně blízkou skladbou Cendrarsovou Velikonoce v New Yorku. Poslední komparativní stať konfrontuje dva básnické světy (Mickiewiczův a Ma-charův) ve sbírkách, jež jsou látkově spojeny touž inspirací — návštěvou Krymu.

Závěrečný oddíl, Glosy, vyplňuje drobnější studie. Pešat v nich hodnotí první tvůrčí období J. Hory, vymezené sbírkami Básně (1915) a Bouřlivé jaro (1923), jako přílnutí k smyslovému světu a okouzlení moderní technikou. V další stati poukazuje k málo známým domácím předpokladům poetismu, k tzv. estetickému primitivismu a poetickému naivismu raných sbírek J. Friče, Fr. Némce, A. M. Píši a Seifertovy prvotiny. Rámec oddílu přesahuje svým rozsahem a závažností studie o Weinerově poezii z 20. let, na které Pešat zdůvodňuje básnickou dobovou mimoběžnost a zároveň v ní nachází vývojové směřování k postupně významové polyfoničnosti. Následující studie celistvě postihují básnický typ J. Čarka a specifikou poetiky prvních tří sbírek F. Hrubína.

Východiskem zkoumání je Pešatovi vždy tvárná analýza díla jednotlivých autorů, kterou opírá — zejména v první části — o základní kulturněhistorickou a biografickou faktografii. Všimá si dobové recepce děl a ta jej mj. opravňuje formulovat typologické souvislosti literární i estetické. Nadto se autor důsledně opírá o versologická zkoumání, což mu umožňuje určit jednotlivé fáze v rámci autorského kontextu, v kontextu jednotlivých směrů a proudů, ale komparativně i v meziliterárních vztazích. Dbá o co nejdůslednější rozdělení na dílčí vývojová období autorů (seifertovská a halasovská studie) a o jejich postižení v co největší jednotlivosti (k tomu mu pomáhají časté a průkazné volené ukázky).

Pešatovy formulace jsou velice pečlivé. Autor se neuchyluje k tautologiím a verba- listickému rozměňování. Zachovává lineárnost výkladu, směřující vždy k závěrečnému zobecnujícím shrnutí. Jestliže sahá k názňaku, zkratce, dílčí hyperbole, vždy na ně explicitně upozorňuje. (Malá věcná skvrnka se vyskytuje na s. 134; jako prvotina V. Závady je uvedena Sírěna — správně Panychida.)

Publikace Zdeňka Pešata o moderní české poezii (s zaměřením na devadesátá léta

19. století a dvacátá léta 20. stol.) svou metodologickou solidností i zkoumanými tématy jistě zaujme důstojné místo v současné české literární historii, a snad i nastaví zrcadlo některým jiným pracím, které — ač nominálně syntetičtější — bludně se potácejí mezi vědou a spekulací, nevědouce samy o sobě, natožpak o své metodě.

Jiří Trávníček

Slavistički studii. Skopje 1985, 230 s.

Často si ani neuvědomujeme, kolik nadšených propagátorů české literatury a kultury ve světě máme. A zejména ve světě slovanském. Všechny slovanské národy se totiž po roce 1945 vydaly na cestu socialistické výstavby. Vzájemné hospodářské, politické a kulturní vztahy byly založeny na zcela nových principech. Na univerzitách velkých měst působí katedry slavistiky. A v nich je bohemistika a slovakistika obvykle velmi dobře zastoupena.

Katedra východoslovanských a západoslovanských jazyků a literatur filologické fakulty Univerzity Cyrila a Metoděje ve Skopji vydává dokonce už několik let sborník Slavistické studie, y něm uveřejňuje příspěvky z oblasti rusistiky, bohemistiky a polonistiky. Recenzované dvojčíslo (4—5) je věnováno životnímu jubileu bohemisty prof. dr. Very Janevové-Stojanovićové.

Po absolvování slavistiky na bělehradské univerzitě se Vera Janevová vrátila roku 1950 do rodné Skopje a tu jako asistentka zahájila kursy českého jazyka. V polovině 50. let byla dva roky v Praze, kde se pod vedením prof. K. Krejčího a prof. Fr. Buriánka specializovala na novější českou literaturu. Přínosná je její habilitační práce Karel Čapek a expresionismus (1971), zpracovaná na základě pozitivních tradic české strukturalistické školy. Syntézu jejího mnohaletého studia české, slovenské a světové literatury tvoří monografie Metafori na otugjuvanjeto (1982, Metafory odcizení).

Prof. V. Janevová-Stojanovićová patří k zakladatelským osobnostem makedonské pedagogické i vědecké bohemistiky. Nemalé jsou její zásluhy o propagaci české a slovenské literatury — jednotlivých uměleckých děl a literárních osobností. Bibliografie prací V. Janevové uveřejněná v námi recenzovaném sborníku obsahuje více než osm desítek bibliografických jednotek. Jsou mezi nimi stati a studie např. o Karlu Čapkovi, Janu Nerudovi, Janu Otčenáškovvi, F. X. Šaldovi, Jiřím Wolkrovvi, Vítězslavu Nezvalovi, Františku Halasovi, Miroslavu Florianovi, o současné mladé slovenské poezii a próze, dále o Vincentu Šikulovi, o Jaroslavu Haškovi a zvláštnostech jeho vyprávění aj.

Zásluhou V. Janevové vyšly dosud v makedonštině dva rozsáhlé výběry z povídek a apokryfů K. Čapka (1960, 1978), Otčenáškův román Romeo, Julie a tma (1963) aj., dále literárněkritické stati F. X. Šaldy, Jiřího Hájka, Františka Mika a dalších českých a slovenských literárních kritiků a teoretiků.

Sborník Slavistički studii uveřejňuje kromě jubilanční stati o komunikativním aspektu popisu v makedonské lyrizované próze dalších devět literárněvědných příspěvků skopských slavistů, převážně z oblasti sovětské literatury.

Deset jazykovědných stati pojednává o různých otázkách morfologických, konfrontačních i nářečních v slovanských jazycích. Je mezi nimi také článek o lokálně statickém významu předložky *U* v češtině. Její autorkou je Donka Rousová, odchovaná prof. V. Janevové a její nástupkyně. Některé jiné články D. Rousové i její preklady z české literatury nasvědčují tomu, že se nemusíme v budoucnu obávat o dobrou propagaci české a slovenské literatury mezi makedonskými čtenáři.

Ivan Dorovský

Káfer István: A szlovák és a cseh irodalom magyar bibliográfiája a kezdetektől 1970-ig, Mađarská bibliográfia slovenskej a českej literatúry od začiatkov do r. 1970. Akadémiai Kiadó (Akademické nakladatelství), Budapest 1985, 749 s.

Mađarská bibliografie slovenské a české literatury od Istvána Káfera v impozantním rozsahu 21.708 bibliografických položek je životním dilem tohoto známého mađarského slovakisty a bibliografa, který je u nás znám zejména svým katalogem starých českých